

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МОРСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ
МОРСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ ІНСТИТУТ

Кафедра публічно-правових дисциплін

ОСНОВИ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ

Методичні вказівки до практичних занять

Одеса 2024

Укладач:

Піменова Анастасія Юріївна, старший викладач кафедри
публічно-правових дисциплін

Методичні вказівки схвалено на засіданні кафедри публічно-правових
дисциплін ОНМУ

Протокол від «24» червня 2024 року № 16

ЗМІСТ

1.	ОПИС ДИСЦИПЛІНИ	4
2.	ЗАГАЛЬНІ ВКАЗІВКИ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	5
3.	КОНТРОЛЬ ТА ОЦІНЮВАННЯ	6
4.	ПЛАНІ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	9
	Тема 1. Загальні положення про права людини	9
	Тема 2. Класифікація прав людини	10
	Тема 3. Громадянські та політичні права	12
	Тема 4. Соціальні, економічні, культурні та колективні права	14
	Тема 5. Реалізація, обмеження та механізми захисту прав людини	16
	Тема 6. Дискримінація: форми та заборона	18
	Тема 7. Засади розуміння гендеру та гендерної рівності	20
	Тема 8. Захист прав військовослужбовців	21
5.	МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ	24
6.	РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ТА ІНШІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ	25
7.	ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЗАЛІКУ	27

1. ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Знання про права людини потрібні фахівцю будь-якої спеціальності. Інженер, економіст, логіст, судноводій, менеджер чи юрист щодня ухвалює рішення, які впливають на права інших людей: колег, клієнтів, підлеглих. Розуміння принципів рівності та недискримінації допомагає діяти правомірно у професійній діяльності та захищати власні права.

Навчальна дисципліна «Основи прав людини та гендерної рівності» є вибірковим освітнім компонентом. Вона вивчається протягом одного семестру і завершується заліком.

Метою дисципліни є формування у здобувачів вищої освіти системних знань про правову природу, зміст, механізми реалізації та захисту прав і свобод людини і громадянина, засади недискримінації та гендерної рівності. Здобувачі також опановують уміння застосовувати ці знання у професійній діяльності та повсякденному житті з дотриманням принципів верховенства права, рівності та поваги до людської гідності.

Завдання дисципліни: засвоїти основні міжнародні стандарти прав людини та їх закріплення в Конституції і законах України; навчитися розрізняти види прав людини та визначати правомірність їх обмеження; опанувати національні та міжнародні механізми захисту прав людини; навчитися розпізнавати дискримінацію, гендерні стереотипи та реагувати на них; сформувати навички недискримінаційної комунікації та аргументованого обстоювання своєї позиції.

У результаті вивчення дисципліни здобувачі повинні:

знати: генезис ідей прав людини і міжнародно-правові стандарти; класифікацію прав людини; зміст громадянських, політичних, економічних, соціальних, культурних і колективних прав; механізми реалізації, обмеження та захисту прав; поняття і форми дискримінації; засади гендерної рівності; особливості правового статусу військовослужбовців.

вміти: знаходити й аналізувати положення міжнародних актів і законодавства України у сфері прав людини; визначати правомірність обмеження прав; обирати ефективні способи захисту порушених прав; виявляти факти дискримінації у професійному середовищі; аргументовано і коректно висловлювати власну позицію.

2. ЗАГАЛЬНІ ВКАЗІВКИ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття – це форма навчального заняття, під час якої викладач організовує детальний розгляд окремих теоретичних положень теми, а здобувачі вчаться застосовувати їх до конкретних ситуацій. На заняттях проводяться експрес-опитування, обговорення проблемних питань та тестування.

Кожен план практичного заняття в розділі 5 містить:

- питання для обговорення – основні питання теми, до яких треба підготуватися;
- ключові поняття – терміни, визначення яких слід знати;
- нормативні акти – документи, з якими треба ознайомитися;
- контрольні запитання – для перевірки власного розуміння теми;
- тести для самоконтролю – для перевірки знань перед заліковим тестуванням.

Рекомендований порядок підготовки до заняття:

1. Опрацюйте конспект лекції з теми, розміщений у СУДК Moodle.
2. Ознайомтеся з нормативними актами, зазначеними в плані заняття. Використовуйте лише чинні редакції з офіційного вебпорталу Верховної Ради України zakon.rada.gov.ua.
3. Опрацюйте рекомендовану літературу (розділ 6).
4. Випишіть визначення ключових понять.
5. Підготуйте стислі відповіді на питання для обговорення і контрольні запитання.
6. Пройдіть тести для самоконтролю.

Академічна доброчесність. Під час підготовки до занять і виконання завдань здобувачі дотримуються Закону України «Про академічну доброчесність» та Положення про академічну доброчесність ОНМУ. Використання штучного інтелекту допускається лише в порядку, погодженому з викладачем, і має бути зазначене в роботі.

3. КОНТРОЛЬ ТА ОЦІНЮВАННЯ

Загальна оцінка складається з балів поточного контролю (до 60) та підсумкового контролю (до 40) і розраховується за 100-бальною шкалою.

Поточний контроль для здобувачів очної (денної) форми – усні відповіді на питання теми під час експрес-опитувань на практичних заняттях; для заочної форми – письмові відповіді на питання для самоконтролю до тем 1–8 (розділ 5). Для обох форм – підготовка презентації (реферату, доповіді) за обраною темою. **Підсумковий контроль** – залікове тестування в СУДК Moodle.

Оцінювання видів навчальної роботи (максимальна кількість балів)

Вид навчальної роботи	Очна (денна) форма	Заочна форма
Усні відповіді на питання з теми 1 під час експрес-опитувань	4	—
Усні відповіді на питання з теми 2 під час експрес-опитувань	4	—
Усні відповіді на питання з теми 3 під час експрес-опитувань	6	—
Усні відповіді на питання з теми 4 під час експрес-опитувань	6	—
Усні відповіді на питання з теми 5 під час експрес-опитувань	8	—
Усні відповіді на питання з теми 6 під час експрес-опитувань	4	—
Усні відповіді на питання з теми 7 під час експрес-опитувань	4	—
Усні відповіді на питання з теми 8 під час експрес-опитувань	4	—
Письмові відповіді на питання для самоконтролю до тем	—	40

Вид навчальної роботи	Очна (денна) форма	Заочна форма
1–8		
Презентація (реферат, доповідь) на обрану тему із запропонованого переліку	20	20
Всього за поточний контроль	60	60
Підсумковий контроль (залік)	40	40
Загальна оцінка	100	100

Критерії оцінювання усних відповідей (очна форма)

Рівень відповіді	Теми 1, 2, 6–8 (0–4)	Теми 3, 4 (0–6)	Тема 5 (0–8)
Повні та правильні відповіді, глибоке розуміння теми, здатність до аналізу та узагальнення	4 бали	6 балів	7–8 балів
Достатньо повні відповіді з незначними неточностями	3 бали	4–5 балів	5–6 балів
Задовільне розуміння, наявні помилки, засвоєно лише базові поняття	2 бали	2–3 бали	3–4 бали
Поверхнєве розуміння, наявні суттєві помилки	1 бал	1 бал	1–2 бали
Відсутність відповідей або повне	0 балів	0 балів	0 балів

Рівень відповіді	Теми 1, 2, 6–8 (0–4)	Теми 3, 4 (0–6)	Тема 5 (0–8)
нерозуміння			

Критерії оцінювання письмових відповідей (заочна форма) наведено в розділі 5.

Завдання з **підготовки презентації (реферату, доповіді)** виконують здобувачі обох форм здобуття освіти; воно оцінюється **до 20 балів**. Здобувач обирає одну тему з переліку і форму виконання: презентацію, реферат або доповідь. Тему погоджують з викладачем до середини семестру; одна тема – для одного здобувача в межах академічної групи. Можна запропонувати власну тему, пов'язану з майбутньою професією, за погодженням з викладачем.

Підсумкове тестування (0–40 балів). У СУДК Moodle здобувачу пропонується 40 тестових питань, кожне з чотирма варіантами відповіді, з яких одна правильна. Кожна правильна відповідь оцінюється в 1 бал. Для зарахування заліку потрібно щонайменше 24 правильні відповіді (60%). Повторне тестування можна пройти протягом двох тижнів після дати складання заліку за розкладом, але не пізніше останнього дня семестру.

Шкала загальної оцінки

Бал	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90–100	A	Відмінно
82–89	B	Добре
74–81	C	Добре
64–73	D	Задовільно
60–63	E	Задовільно
35–59	FX	Незадовільно з можливістю повторного складання
0–34	F	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням

4. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Загальні положення про права людини

Питання для обговорення:

1. Генезис ідей прав людини: від Великої хартії вольностей до Загальної декларації прав людини.
2. Природно-правова та позитивістська концепції прав людини.
3. Міжнародний білль про права людини: структура та значення.
4. Міжнародно-правові стандарти прав людини та їх місце в правовій системі України.
5. Права, свободи та обов'язки людини і громадянина за Конституцією України.

Ключові поняття: права людини, права громадянина, свобода, обов'язок, міжнародно-правовий стандарт, Міжнародний білль про права людини.

Нормативні акти: Конституція України (ст. 3, 9, 21–24, 26, 65–68); Загальна декларація прав людини (1948); Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (1966); Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (1966); Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (1950).

Контрольні запитання:

1. Які історичні документи вважаються першими актами про права людини?
2. Чим природно-правова концепція прав людини відрізняється від позитивістської?
3. Які документи утворюють Міжнародний білль про права людини?
4. Що таке міжнародно-правовий стандарт у сфері прав людини?
5. Яке місце посідають міжнародні договори в законодавстві України (ст. 9 Конституції)?
6. Чим права людини відрізняються від прав громадянина?
7. Чи є перелік прав у Конституції України вичерпним (ст. 22)?
8. Які обов'язки покладає на людину і громадянина Конституція України?

Тести для самоконтролю:

1. Загальну декларацію прав людини ухвалено:
 - a. 26 червня 1945 року;
 - b. 10 грудня 1948 року;
 - c. 4 листопада 1950 року;
 - d. 16 грудня 1966 року.
2. До Міжнародного білля про права людини НЕ належить:
 - a. Загальна декларація прав людини;
 - b. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права;
 - c. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод;

- d. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права.
- 3. Відповідно до ст. 3 Конституції України найвищою соціальною цінністю в Україні визнається:
 - a. держава та її суверенітет;
 - b. людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека;
 - c. власність;
 - d. закон.
- 4. Чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є:
 - a. частиною національного законодавства України;
 - b. актами рекомендаційного характеру;
 - c. актами вищої юридичної сили, ніж Конституція України;
 - d. обов'язковими лише для органів державної влади.
- 5. Велика хартія вольностей була прийнята:
 - a. у Франції в 1789 році;
 - b. у США в 1791 році;
 - c. в Англії в 1689 році;
 - d. в Англії в 1215 році.
- 6. Україна ратифікувала Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод у:
 - a. 1991 році;
 - b. 1996 році;
 - c. 1997 році;
 - d. 2004 році.
- 7. Відповідно до ст. 22 Конституції України права і свободи людини і громадянина:
 - a. не є вичерпними;
 - b. можуть бути скасовані законом;
 - c. поширюються лише на громадян України;
 - d. можуть бути звужені під час внесення змін до законів.
- 8. Конституційним обов'язком кожного в Україні є:
 - a. участь у виборах;
 - b. членство у професійній спілці;
 - c. сплата податків і зборів у порядку і розмірах, встановлених законом;
 - d. набуття громадянства України.

Тема 2. Класифікація прав людини

Питання для обговорення:

1. Значення та критерії класифікації прав людини.
2. Традиційні класифікації: за сферами суспільного життя, за суб'єктами, за способом набуття.
3. Концепція «поколінь прав людини» Карела Васака.
4. Негативні та позитивні права; три рівні обов'язків держави.

5. Принцип неподільності та взаємозалежності прав людини.

Ключові поняття: класифікація прав, покоління прав людини, громадянські (особисті), політичні, економічні, соціальні, культурні права, індивідуальні та колективні права, негативні та позитивні права.

Нормативні акти: Конституція України (розділ II); Загальна декларація прав людини (1948); Віденська декларація та Програма дій (1993).

Контрольні запитання:

1. Навіщо класифікувати права людини?
2. Які групи прав виокремлюють за сферами суспільного життя?
3. Які права належать до першого, другого і третього поколінь?

Наведіть приклади.

4. Як покоління прав людини пов'язані з гаслом «Свобода, рівність, братерство»?
5. Які аргументи наводять прихильники виокремлення четвертого покоління прав людини?
6. Чим негативні права відрізняються від позитивних?
7. Що означають обов'язки держави «поважати», «захищати» і «забезпечувати» права людини?
8. Чому права людини вважаються неподільними і взаємозалежними?

Тести для самоконтролю:

1. Концепцію трьох поколінь прав людини запропонував:
 - a. Джон Локк;
 - b. Шарль Монтеск'є;
 - c. Карел Васак;
 - d. Рене Кассен.
2. До прав першого покоління належать:
 - a. громадянські та політичні права;
 - b. соціальні та економічні права;
 - c. права солідарності;
 - d. права, пов'язані з біотехнологіями.
3. Право на безпечне довкілля за концепцією К. Васака належить до прав:
 - a. першого покоління;
 - b. другого покоління;
 - c. третього покоління;
 - d. четвертого покоління.
4. Покоління прав людини у концепції К. Васака пов'язують із гаслами:
 - a. «Свобода, рівність, братерство»;
 - b. «Життя, свобода, власність»;
 - c. «Мир, праця, хліб»;
 - d. «Закон і порядок».
5. Право на освіту за класифікацією за сферами суспільного життя є:

- a. особистим правом;
 - b. політичним правом;
 - c. колективним правом;
 - d. культурним правом.
6. Віденська декларація 1993 року проголосила, що всі права людини є:
- a. універсальними, неподільними, взаємозалежними і взаємопов'язаними;
 - b. рекомендаційними для держав;
 - c. такими, що діють лише в мирний час;
 - d. рівноцінними лише в межах одного покоління.
7. Колективним правом є:
- a. право на життя;
 - b. свобода пересування;
 - c. право народів на самовизначення;
 - d. право на недоторканність житла.
8. Для реалізації так званих «позитивних» прав держава насамперед повинна:
- a. утримуватися від будь-якого втручання;
 - b. вживати активних заходів для їх забезпечення;
 - c. передати їх забезпечення міжнародним організаціям;
 - d. забезпечувати їх лише громадянам.

Тема 3. Громадянські та політичні права

Питання для обговорення:

1. Поняття та система громадянських (особистих) прав.
2. Право на життя, повагу до гідності, заборона катування.
3. Право на свободу та особисту недоторканність; право на справедливий суд.
4. Право на приватність: недоторканність житла, таємниця кореспонденції, захист персональних даних.
5. Свобода думки, совісті та віросповідання.
6. Поняття та система політичних прав: виборчі права, свобода вираження поглядів, мирних зібрань та об'єднань.

Ключові поняття: громадянські (особисті) права, політичні права, абсолютні права, особиста недоторканність, приватне життя, персональні дані, свобода вираження поглядів, виборчі права.

Нормативні акти: Конституція України (ст. 27–39, 55–63, 69–71); Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (1966); Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (ст. 2–11); Закон України «Про захист персональних даних».

Контрольні запитання:

1. Які права належать до громадянських (особистих)?
2. Чому заборону катування вважають абсолютною?

3. Протягом якого строку затримана особа має бути звільнена, якщо їй не вручено вмотивованого рішення суду (ст. 29 Конституції)?
4. Які складові включає право на справедливий суд?
5. Що означає принцип *non bis in idem*?
6. Які відомості про особу вважаються конфіденційною інформацією, яку заборонено збирати без її згоди (ст. 32 Конституції)?
7. Які права належать до політичних? Хто є їх суб'єктом?
8. За яких умов може бути обмежена свобода вираження поглядів?

Тести для самоконтролю:

1. Право на життя закріплене у статті Конституції України:
 - a. 21;
 - b. 27;
 - c. 29;
 - d. 34.
2. Затримана особа має бути негайно звільнена, якщо протягом ____ годин з моменту затримання їй не вручено вмотивованого рішення суду про тримання під вартою:
 - a. 24;
 - b. 48;
 - c. 72;
 - d. 60.
3. Заборона катування, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження є:
 - a. абсолютною і не допускає жодних винятків;
 - b. такою, що може бути обмежена в умовах воєнного стану;
 - c. такою, що не поширюється на затриманих осіб;
 - d. рекомендаційною нормою.
4. Принцип *non bis in idem* означає, що:
 - a. кожен має право на захист;
 - b. ніхто не може бути двічі притягнений до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення;
 - c. закон не має зворотної дії в часі;
 - d. особа вважається невинуватою, доки її вину не доведено.
5. Право голосу на виборах і референдумах мають громадяни України, які на день їх проведення досягли:
 - a. 16 років;
 - b. 18 років;
 - c. 21 року;
 - d. 25 років.
6. До політичних прав належить:
 - a. право на мирні зібрання;
 - b. право на життя;
 - c. право власності;
 - d. право на освіту.

7. Збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди не допускаються, крім випадків, визначених законом, відповідно до статті Конституції України:

- a. 28;
- b. 30;
- c. 32;
- d. 34.

8. Свободу вираження поглядів гарантує стаття Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод:

- a. 6;
- b. 8;
- c. 9;
- d. 10.

Тема 4. Соціальні, економічні, культурні та колективні права

Питання для обговорення:

1. Поняття економічних і соціальних прав; принцип поступової реалізації за Міжнародним пактом про економічні, соціальні і культурні права.

2. Право власності за Конституцією України та ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції. Примусове відчуження і конфіскація майна.

3. Право на працю, страйк, відпочинок, соціальний захист, житло, охорону здоров'я.

4. Культурні права: право на освіту, свобода творчості, захист інтелектуальної власності.

5. Колективні права: право народів на самовизначення, права національних меншин і корінних народів.

6. Право на безпечне довкілля та екологічні права.

Ключові поняття: соціальна держава, поступова реалізація, мінімальні основні зобов'язання, майно, примусове відчуження, конфіскація, академічна свобода, авторське право, колективні права, корінний народ, національна меншина, екологічні права.

Нормативні акти: Конституція України (ст. 1, 11, 13, 22, 41–54, 64); Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (1966); Європейська соціальна хартія (переглянута) (1996); Протокол № 1 до Конвенції; закони України «Про освіту», «Про авторське право і суміжні права», «Про корінні народи України», «Про національні меншини (спільноти) України», «Про охорону навколишнього природного середовища».

Контрольні запитання:

1. Чим економічні права відрізняються від соціальних?
2. Що означає принцип поступової реалізації економічних, соціальних і культурних прав?
3. Які три правила містить ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції?

4. За яких умов Конституція України допускає примусове відчуження майна?
5. Яка освіта в Україні є обов'язковою, а яка – безоплатною в державних і комунальних закладах?
6. З якого моменту виникає авторське право на твір?
7. Які народи визнано корінними народами України?
8. Які екологічні права гарантує законодавство України?

Тести для самоконтролю:

1. Україна проголошена соціальною державою у статті Конституції:
 - a. 1;
 - b. 3;
 - c. 8;
 - d. 13.
2. Відповідно до Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права держава забезпечує здійснення прав:
 - a. негайно і в повному обсязі незалежно від ресурсів;
 - b. лише за наявності профіциту бюджету;
 - c. поступово, в максимальних межах наявних ресурсів;
 - d. лише для громадян.
3. Примусове відчуження об'єктів права приватної власності з мотивів суспільної необхідності допускається за умови:
 - a. подальшого часткового відшкодування;
 - b. попереднього і повного відшкодування їх вартості;
 - c. згоди місцевої ради;
 - d. без відшкодування.
4. Конфіскація майна може бути застосована:
 - a. виключно за рішенням суду;
 - b. за рішенням органу місцевого самоврядування;
 - c. за рішенням Кабінету Міністрів України;
 - d. за рішенням податкового органу.
5. Обов'язковою в Україні є:
 - a. дошкільна освіта;
 - b. повна загальна середня освіта;
 - c. вища освіта;
 - d. післядипломна освіта.
6. Корінними народами України визнано:
 - a. кримських татар, караїмів і кримчаків;
 - b. ромів, угорців і румунів;
 - c. болгар, гагаузів і караїмів;
 - d. кримських татар, греків і вірмен.
7. Право на безпечне для життя і здоров'я довкілля закріплене у статті Конституції України:
 - a. 16;
 - b. 49;

- c. 50;
 - d. 53.
8. Поняття «майно» в практиці Європейського суду з прав людини:
- a. тлумачиться лише як право власності на речі;
 - b. має автономне значення і може охоплювати майнові права та легітимні очікування;
 - c. повністю залежить від визначення в національному праві;
 - d. не охоплює майно юридичних осіб.

Тема 5. Реалізація, обмеження та механізми захисту прав людини

Питання для обговорення:

1. Поняття та структура механізму реалізації прав і свобод людини і громадянина.
2. Гарантії прав і свобод: загальні (економічні, політичні, ідеологічні) та спеціальні (юридичні).
3. Підстави та критерії правомірного обмеження прав: законність, легітимна мета, необхідність у демократичному суспільстві, пропорційність.
4. Обмеження прав в умовах воєнного та надзвичайного стану (ст. 64 Конституції України, ст. 15 Конвенції).
5. Права, які не можуть бути обмежені за жодних умов.
6. Національні засоби захисту прав: судовий, позасудовий, самозахист.
7. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини.
8. Конституційний Суд України та конституційна скарга.
9. Система захисту прав людини в межах ООН: договірні органи, Рада ООН з прав людини.
10. Європейський суд з прав людини: порядок звернення, критерії прийнятності заяви, виконання рішень в Україні.

Ключові поняття: механізм реалізації прав, гарантії прав, обмеження прав, пропорційність, дерогація, омбудсман, конституційна скарга, критерії прийнятності, пілотне рішення.

Нормативні акти: Конституція України (ст. 55, 64, 101, 151-1); Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (ст. 15, 34, 35, 46); Закон України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»; Закон України «Про Конституційний Суд України»; Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»; Закон України «Про правовий режим воєнного стану».

Контрольні запитання:

1. З яких елементів складається механізм реалізації прав і свобод людини?
2. Чим загальні гарантії прав відрізняються від юридичних?
3. Яким вимогам має відповідати правомірне обмеження прав людини?
4. Які права не можуть бути обмежені в умовах воєнного стану (ст. 64 Конституції)?

5. Які повноваження має Уповноважений Верховної Ради України з прав людини?
6. Хто і в якому випадку може подати конституційну скаргу?
7. Які умови треба виконати, щоб заява до Європейського суду з прав людини була прийнятною?
8. Як в Україні виконуються рішення Європейського суду з прав людини?

Тести для самоконтролю:

1. Можливість обмеження прав і свобод в умовах воєнного або надзвичайного стану передбачена статтею Конституції України:
 - a. 55;
 - b. 64;
 - c. 92;
 - d. 67.
2. В умовах воєнного стану НЕ може бути обмежене:
 - a. право на мирні зібрання;
 - b. свобода пересування;
 - c. право на життя;
 - d. право на страйк.
3. Обмеження прав людини вважається правомірним, якщо воно:
 - a. встановлене будь-яким нормативним актом;
 - b. передбачене законом, має легітимну мету і є пропорційним;
 - c. схвалене більшістю населення;
 - d. відповідає інтересам органу влади.
4. Заяву до Європейського суду з прав людини може бути подано протягом такого строку з дати остаточного рішення на національному рівні:
 - a. одного місяця;
 - b. чотирьох місяців;
 - c. шести місяців;
 - d. одного року.
5. Конституційна скарга подається до:
 - a. Верховного Суду;
 - b. Конституційного Суду України;
 - c. Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;
 - d. Європейського суду з прав людини.
6. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини здійснює:
 - a. правосуддя;
 - b. парламентський контроль за додержанням прав і свобод людини;
 - c. досудове розслідування;
 - d. нотаріальні дії.
7. Звернутися до Європейського суду з прав людини можна:
 - a. у будь-який час, незалежно від національних процедур;
 - b. лише через Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;

- c. після вичерпання всіх національних засобів юридичного захисту;
 - d. лише за згодою Міністерства юстиції України.
8. Відступ від зобов'язань за Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод під час війни передбачає стаття:
- a. 6;
 - b. 13;
 - c. 15;
 - d. 34.

Тема 6. Дискримінація: форми та заборона

Питання для обговорення:

1. Поняття дискримінації та її правові елементи.
2. Дискримінація, нетерпимість, стереотипи та упередження.
3. Форми дискримінації за законодавством України: пряма, непряма, підбурювання, пособництво, утиск.
4. Позитивні дії та дії, які не вважаються дискримінацією.
5. Структурна, множинна та інтерсекційна дискримінація. Прояви нетерпимості за окремими ознаками.
6. Способи захисту від дискримінації та юридична відповідальність.

Ключові поняття: дискримінація, захищена ознака, нетерпимість, стереотип, упередження, пряма та непряма дискримінація, утиск, позитивні дії, розумне пристосування, мобінг, булінг.

Нормативні акти: Конституція України (ст. 21, 24); Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» (2012); Кодекс законів про працю України (ст. 2-1, 2-2); Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (ст. 14) та Протокол № 12; Конвенція про права осіб з інвалідністю (2006); Цивільний процесуальний кодекс України (ч. 2 ст. 81).

Контрольні запитання:

1. Що таке дискримінація за законодавством України? Чи є перелік ознак вичерпним?
2. Які елементи потрібно встановити, щоб кваліфікувати ситуацію як дискримінацію?
3. Чим стереотип відрізняється від упередження?
4. Чим пряма дискримінація відрізняється від непрямой? Наведіть приклади.
5. Що таке утиск?
6. Чому позитивні дії не вважаються дискримінацією?
7. Що таке розумне пристосування?
8. Як розподіляється тягар доказування в судових справах про дискримінацію?

Тести для самоконтролю:

1. Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» ухвалено у:

- a. 2005 році;
 - b. 2012 році;
 - c. 2017 році;
 - d. 2022 році.
2. Ситуація, за якої формально нейтральні правила ставлять осіб з певною ознакою в менш сприятливе становище, – це:
- a. пряма дискримінація;
 - b. непряма дискримінація;
 - c. утиск;
 - d. пособництво у дискримінації.
3. Для встановлення прямої дискримінації намір дискримінувати:
- a. обов'язково має бути доведений;
 - b. доводиться лише у кримінальних справах;
 - c. не є обов'язковим елементом;
 - d. доводить сама особа, яка зазнала дискримінації.
4. Позитивні дії – це:
- a. будь-які привілеї для окремих груп;
 - b. спеціальні тимчасові заходи для усунення нерівності у можливостях;
 - c. різновид прямої дискримінації;
 - d. постійні пільги для більшості населення.
5. Небажана поведінка, метою або наслідком якої є приниження людської гідності особи за певною ознакою, – це:
- a. пособництво;
 - b. підбурювання;
 - c. утиск;
 - d. непряма дискримінація.
6. У цивільних справах про дискримінацію:
- a. позивач наводить фактичні дані про дискримінацію, а відповідач доводить її відсутність;
 - b. усі обставини доводить лише позивач;
 - c. доказування покладається на суд;
 - d. доказування покладається на Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.
7. Ейджизм – це дискримінація за ознакою:
- a. статі;
 - b. етнічного походження;
 - c. інвалідності;
 - d. віку.
8. Відповідно до Конвенції про права осіб з інвалідністю відмова в розумному пристосуванні:
- a. є формою дискримінації за ознакою інвалідності;
 - b. є допустимою, якщо правила однакові для всіх;
 - c. не має правового значення;
 - d. є дискримінацією лише у сфері освіти.

Тема 7. Засади розуміння гендеру та гендерної рівності

Питання для обговорення:

1. Стать і гендер. Гендерні ролі, стереотипи та гендерна соціалізація.
2. Гендерна структура суспільства: горизонтальна і вертикальна сегрегація, «скляна стеля», неоплачувана доглядова праця.
3. Гендерна нерівність та її показники. Формальна і фактична рівність.
4. Гендерна дискримінація та сексуальні домагання: поняття, форми, способи захисту.
5. Інституційні механізми забезпечення гендерної рівності в Україні.
6. Гендерно орієнтований підхід у бюджетному процесі.

Ключові поняття: стать, гендер, гендерний стереотип, гендерна роль, гендерна сегрегація, гендерна рівність, рівні права, рівні можливості, дискримінація за ознакою статі, сексуальні домагання, гендерно-правова експертиза, гендерний мейнстрімінг, гендерно орієнтоване бюджетування.

Нормативні акти: Конституція України (ст. 24); Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (1979); Пекінська декларація та Платформа дій (1995); Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція); Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» (2005); Бюджетний кодекс України (ст. 2, 7, 20); Наказ Міністерства фінансів України від 02.01.2019 № 1.

Контрольні запитання:

1. Чим поняття «гендер» відрізняється від поняття «стать»?
2. Наведіть приклади гендерних стереотипів у вашій майбутній професії.
3. Що таке горизонтальна і вертикальна гендерна сегрегація?
4. Які показники використовують для вимірювання гендерної нерівності?
5. Що таке сексуальні домагання за законодавством України?
6. Які органи та посадові особи утворюють інституційний механізм забезпечення гендерної рівності в Україні?
7. Що таке гендерно-правова експертиза і хто її проводить?
8. Що таке гендерно орієнтоване бюджетування і чим воно не є?

Тести для самоконтролю:

1. Гендер – це:
 - a. сукупність біологічних ознак жінок і чоловіків;
 - b. соціально сконструйовані ролі, норми та очікування, пов'язані зі статтю;
 - c. сімейний стан особи;
 - d. синонім поняття «стать».
2. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» ухвалено у:
 - a. 1996 році;

- b. 2005 році;
 - c. 2012 році;
 - d. 2019 році.
3. Нерівний розподіл жінок і чоловіків за рівнями посадової ієрархії – це:
- a. горизонтальна сегрегація;
 - b. непряма дискримінація;
 - c. вертикальна сегрегація;
 - d. позитивні дії.
4. Гендерно-правову експертизу нормативно-правових актів проводить:
- a. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини;
 - b. Міністерство юстиції України;
 - c. Конституційний Суд України;
 - d. Міністерство фінансів України.
5. Конвенцію ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок ухвалено у:
- a. 1948 році;
 - b. 1966 році;
 - c. 1979 році;
 - d. 1995 році.
6. Стамбульська конвенція Ради Європи присвячена:
- a. запобіганню насильству стосовно жінок і домашньому насильству;
 - b. захисту національних меншин;
 - c. правам осіб з інвалідністю;
 - d. захисту персональних даних.
7. Гендерно орієнтоване бюджетування – це:
- a. окремий бюджет для фінансування програм для жінок;
 - b. розподіл бюджетних коштів порівну між жінками й чоловіками;
 - c. застосування гендерного підходу в бюджетному процесі для підвищення ефективності видатків;
 - d. фінансування лише соціальних програм.
8. Відповідно до Виборчого кодексу України у кожній п'ятірці виборчого списку партії має бути:
- a. не менше двох кандидатів кожної статі;
 - b. не менше одного кандидата кожної статі;
 - c. однакова кількість жінок і чоловіків;
 - d. не менше трьох жінок.

Тема 8. Захист прав військовослужбовців

Питання для обговорення:

1. Правовий статус військовослужбовців: джерела, види військової служби, основні права та їх обмеження.
2. Гендерні аспекти військової служби.
3. Особливості реалізації прав військовослужбовців в умовах воєнного стану: звільнення, відпустки, грошове забезпечення.

4. Соціальний захист військовослужбовців і членів їхніх сімей; гарантії сім'ям полонених, зниклих безвісти та загиблих.

5. Механізми захисту прав військовослужбовців: командування, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, суд.

6. Захист військовополонених за міжнародним гуманітарним правом.

Ключові поняття: військовослужбовець, вид військової служби, базова військова служба, соціальний захист, грошове забезпечення, додаткова винагорода, учасник бойових дій, військовополонений, особа, зникла безвісти за особливих обставин, Військовий омбудсман.

Нормативні акти: Конституція України (ст. 17, 64, 65); Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» (1991); Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу» (1992); Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» (1993); Закон України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин» (2018); Женевська конвенція про поводження з військовополоненими (1949).

Законодавство про військову службу в умовах воєнного стану часто змінюється. Перед заняттям перевіряйте актуальні редакції актів на zakon.rada.gov.ua.

Контрольні запитання:

1. Яка норма Конституції України зобов'язує державу забезпечувати соціальний захист військовослужбовців?
2. Які види військової служби передбачає законодавство? Що змінилося у зв'язку із запровадженням базової військової служби?
3. Які обмеження прав встановлено для військовослужбовців і чим вони обґрунтовані?
4. Як законодавство забезпечує рівність жінок і чоловіків на військовій службі?
5. З яких підстав військовослужбовці можуть бути звільнені зі служби під час воєнного стану?
6. Які гарантії передбачено для членів сімей військовослужбовців, які потрапили в полон або зникли безвісти?
7. Які гарантії мають сім'ї загиблих військовослужбовців?
8. До яких органів може звернутися військовослужбовець у разі порушення його прав?

Тести для самоконтролю:

1. Обов'язок держави забезпечувати соціальний захист громадян, які перебувають на службі у Збройних Силах України, та членів їхніх сімей закріплено в:
 - a. ч. 5 ст. 17 Конституції України;
 - b. ст. 64 Конституції України;
 - c. ст. 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану»;
 - d. Статуті внутрішньої служби Збройних Сил України.

2. З 2024 року строкову військову службу замінено:
 - a. службою за контрактом;
 - b. базовою військовою службою;
 - c. альтернативною службою;
 - d. службою у військовому резерві.
3. Військовослужбовці не можуть:
 - a. сповідувати релігію;
 - b. навчатися у закладах вищої освіти;
 - c. бути членами політичних партій;
 - d. звертатися до суду.
4. Розмір одноразової грошової допомоги сім'ї військовослужбовця, який загинув під час захисту Батьківщини, становить:
 - a. 15 млн грн;
 - b. 1 млн грн;
 - c. 5 млн грн;
 - d. 100 тис. грн.
5. Здійснювати контроль за дотриманням прав військовослужбовців, розглядати їхні скарги та проводити перевірки у військових частинах уповноважений:
 - a. Міністр оборони України;
 - b. Генеральний прокурор;
 - c. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини;
 - d. Голова Верховної Ради України.
6. Основним міжнародним договором щодо захисту військовополонених є:
 - a. Загальна декларація прав людини;
 - b. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими 1949 року;
 - c. Європейська соціальна хартія;
 - d. Рамкова конвенція про захист національних меншин.
7. Жінки в Україні виконують військовий обов'язок:
 - a. лише у мирний час;
 - b. лише на посадах медичного персоналу;
 - c. на рівних засадах із чоловіками, за винятками, пов'язаними з охороною материнства;
 - d. лише за рішенням органу місцевого самоврядування.
8. Спори щодо проходження військової служби та виплати грошового забезпечення розглядають:
 - a. адміністративні суди;
 - b. господарські суди;
 - c. третейські суди;
 - d. міжнародні арбітражі.

5. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ

Здобувачі заочної форми отримують до 40 балів поточного контролю за письмові відповіді на питання для самоконтролю: по одному питанню з кожної з 8 тем, 5 балів за кожну відповідь. Ще до 20 балів вони отримують за підготовку презентації (реферату, доповіді).

Порядок виконання:

1. Оберіть по одному питанню з кожної теми з переліку питань до заліку (розділ 7). Номери питань за темами: тема 1 – 1–11; тема 2 – 12–21; тема 3 – 22–32; тема 4 – 33–43; тема 5 – 44–55; тема 6 – 56–66; тема 7 – 67–80; тема 8 – 81–88.

2. Підготуйте письмову відповідь обсягом 250–400 слів на кожне питання.

3. У відповіді посилайтеся на конкретні статті Конституції України, законів і міжнародних договорів, наведіть приклад.

4. Наприкінці кожної відповіді зазначте використані джерела.

5. Об'єднайте всі 8 відповідей в один файл і завантажте його в СУДК Moodle до початку заліково-екзаменаційної сесії.

Критерії оцінювання письмової відповіді (0–5 балів)

– 5 балів – відповідь повна, логічно викладена, самостійно сформульована, розкриває зміст питання з посиланням на конкретні положення нормативно-правових актів і містить приклади;

– 4 бали – відповідь достатньо повна та правильна, але має незначні неточності або недостатньо обґрунтована посиланнями на нормативно-правові акти;

– 3 бали – відповідь розкриває основні положення питання, але є неповною, містить помилки або має переважно описовий характер без аналізу та прикладів;

– 1–2 бали – відповідь поверхнева, фрагментарна, містить суттєві помилки або лише частково стосується поставленого питання;

– 0 балів – відповідь відсутня, не відповідає питанню або виявлено порушення академічної доброчесності (дослівне запозичення, неповідомлене використання штучного інтелекту).

Для самостійної підготовки використовуйте контрольні запитання, і тести для самоконтролю, а також конспекти лекцій у СУДК Moodle.

6. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ТА ІНШІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Базова

1. Конституційне право України: навч. посібн. Вид. 2-ге, перероб. і доп. / В. О. Боняк, В. А. Завгородній, А. В. Самотуга, Л. А. Філяніна. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 293 с. <http://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/1367>
2. Ломжець Ю.В. Права людини та їх захист у сучасних реаліях: навчальний посібник. Київ : ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 208 с. <https://rep.nuos.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5fcabc18-ec64-4222-9b6b-48f21c543941/content>
3. Права людини в національному та європейському контекстах: підручник / Н.І. Петрецька та ін.; за заг. ред. Н.І. Петрецької, Ю.М. Бисаги. Ужгород : Видавничий дім “Гельветика”, 2018. 482 с. <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/50937/1/%D0%9F%D0%A0%D0%90%D0%92%D0%90%20%D0%9B%D0%AE%D0%94%D0%98%D0%9D%D0%98.pdf>

Допоміжна

(рекомендована додаткова література до окремих тем)

1. Марценюк Т. Гендерна рівність та недискримінація на практиці. Київ : Комора, 2021. 176 с.
2. Міжнародно-правові стандарти прав людини: навч. посібник / Л.Р. Наливайко, К.В. Степаненко. Дніпро : ДДУВС, 2019. 184 с.
3. Мхитарян А.М. Протидія дискримінації за ознакою інвалідності. Харків : Центр учбової літератури, 2019. 152 с.
4. Основи міжнародно-правових стандартів прав людини: навч.-метод. посібник / за ред. О.В. Бігняка. Херсон : Гельветика, 2019. 168 с.
5. Права людини в умовах воєнного стану. Законодавство. Судова практика: практичний посібник / А. Чистякова. Київ : Юрінком Інтер, 2024. 316 с.
6. Рабінович С.П., Панкевич О.З. Тест на недискримінацію в практиці Європейського суду з прав людини: оцінювальні аспекти. Право України. 2017. № 4. С. 97–108.
7. Сироїд Т.Л., Фоміна Л.О. Міжнародний захист прав людини: навчальний посібник. Харків : Право, 2019. 310 с.
8. Теорія та практика застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: компендіум / за заг. ред. О.В. Сердюка, І.В. Яковюка. 2-ге вид. Харків : Право, 2019. 404 с.
9. Тертишник В.М. Права і свободи людини. Київ : Алерта, 2022. 432 с.
10. Джус О.А. Соціальний захист військовослужбовців та членів їх родин: довідник. Київ : Ліра-К, 2024. 292 с.

Нормативно-правові джерела

(чинні редакції – на вебпорталі zakon.rada.gov.ua)

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР.
2. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948.
3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966.
4. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16.12.1966.
5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 та протоколи до неї.
6. Європейська соціальна хартія (переглянута) від 03.05.1996.
7. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації від 21.12.1965.
8. Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок від 18.12.1979.
9. Конвенція про права осіб з інвалідністю від 13.12.2006.
10. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами від 11.05.2011.
11. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12.08.1949.
12. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні: Закон України від 06.09.2012 № 5207-VI.
13. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 08.09.2005 № 2866-IV.
14. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 № 3477-IV.
15. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 № 1706-VII.
16. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 21.03.1991 № 875-XII.
17. Про корінні народи України: Закон України від 01.07.2021 № 1616-IX.
18. Про національні меншини (спільноти) України: Закон України від 13.12.2022 № 2827-IX.
19. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20.12.1991 № 2011-XII.
20. Питання проведення гендерно-правової експертизи: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.11.2018 № 997.
21. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо впровадження та застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі: Наказ Міністерства фінансів України від 02.01.2019 № 1.

Інтернет-ресурси

1. Верховна Рада України: офіційний вебпортал. URL: <https://www.rada.gov.ua>
2. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. URL: <https://www.ombudsman.gov.ua>
3. Конституційний Суд України. URL: <https://ccu.gov.ua>
4. Верховний Суд. URL: <https://supreme.court.gov.ua>
5. Європейський суд з прав людини. URL: <https://www.echr.coe.int>
6. База рішень Європейського суду з прав людини HUDOC. URL: <https://hudoc.echr.coe.int>

7. ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЗАЛІКУ

Перелік містить 88 питань за 8 темами і використовується для підготовки до залікового тестування, а здобувачами заочної форми – також для письмових відповідей (розділ 7).

Тема 1. Загальні положення про права людини

1. Розкрийте генезис ідеї прав людини та охарактеризуйте основні етапи її становлення.
2. Проаналізуйте значення Великої хартії вольностей (1215 р.), Білля про права (1689 р.) та Декларації прав людини і громадянина (1789 р.) для формування концепції прав людини.
3. Охарактеризуйте розвиток ідей прав людини в історії українського державотворення (від «Руської правди» до Конституції Пилипа Орлика).
4. Визначте особливості закріплення прав і свобод у конституціях УРСР та поясніть причини пріоритету соціально-економічних прав.
5. Розкрийте поняття та зміст міжнародно-правових стандартів у сфері прав людини.
6. Охарактеризуйте структуру та значення Міжнародного білля про права людини.
7. Визначте місце Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у системі джерел права України.
8. Розмежуйте поняття «права людини» і «права громадянина», «права» і «свободи».
9. Охарактеризуйте систему прав, свобод та обов'язків людини і громадянина, закріплену в розділі II Конституції України.
10. Розкрийте зміст конституційних обов'язків людини і громадянина, зокрема обов'язку сплачувати податки і збори (ст. 67 Конституції України).
11. Проаналізуйте співвідношення міжнародних договорів і національного законодавства у сфері прав людини (ст. 9 Конституції України).

Тема 2. Класифікація прав людини

12. Обґрунтуйте необхідність класифікації прав людини та визначте її основні критерії.

13. Охарактеризуйте класифікацію прав людини за сферами суспільного життя (громадянські, політичні, економічні, соціальні, культурні).

14. Розкрийте сутність концепції «поколінь прав людини» Карела Васака та її зв'язок із гаслами Французької революції.

15. Визначте зміст прав першого, другого та третього поколінь і наведіть приклади.

16. Проаналізуйте наукову дискусію щодо виокремлення четвертого покоління прав людини.

17. Розмежуйте негативні та позитивні права з погляду обов'язків держави.

18. Розмежуйте індивідуальні та колективні права людини.

19. Охарактеризуйте поділ прав на природні (невідчужувані) та позитивні (набуті).

20. Розкрийте поняття спеціальних прав окремих категорій осіб (дітей, осіб з інвалідністю, біженців, внутрішньо переміщених осіб).

21. Поясніть принцип неподільності та взаємозалежності прав людини, проголошений Віденською декларацією і Програмою дій 1993 р.

Тема 3. Громадянські та політичні права

22. Розкрийте поняття та охарактеризуйте систему громадянських (особистих) прав.

23. Проаналізуйте зміст права на життя за Конституцією України та ст. 2 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

24. Охарактеризуйте заборону катування, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання як абсолютне право.

25. Розкрийте зміст права на свободу та особисту недоторканність (ст. 29 Конституції України, ст. 5 Конвенції).

26. Охарактеризуйте право на справедливий суд та його складові елементи (ст. 6 Конвенції).

27. Розкрийте зміст принципу non bis in idem та його значення для захисту прав особи.

28. Проаналізуйте право на повагу до приватного і сімейного життя, недоторканність житла та таємницю кореспонденції; визначте його значення для захисту персональних даних.

29. Охарактеризуйте свободу думки, совісті та релігії (ст. 35 Конституції України, ст. 9 Конвенції).

30. Розкрийте поняття та систему політичних прав.

31. Проаналізуйте зміст виборчих прав і права на участь в управлінні державними справами.

32. Охарактеризуйте свободу вираження поглядів, свободу мирних зібрань та об'єднань, а також допустимі межі їх обмеження.

Тема 4. Соціальні, економічні, культурні та колективні права

33. Розкрийте поняття та охарактеризуйте систему економічних прав людини.

34. Проаналізуйте зміст права власності та його гарантії (ст. 41 Конституції України, ст. 1 Першого протоколу до Конвенції).

35. Охарактеризуйте право на підприємницьку діяльність і конституційні гарантії захисту конкуренції (ст. 42 Конституції України).

36. Розкрийте зміст права на працю та права на належні, безпечні і здорові умови праці.

37. Охарактеризуйте систему соціальних прав: право на соціальний захист, житло, достатній життєвий рівень, охорону здоров'я.

38. Поясніть принцип поступового здійснення соціально-економічних прав з урахуванням ресурсних можливостей держави (Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права).

39. Охарактеризуйте значення Європейської соціальної хартії (переглянутої) для захисту соціальних прав.

40. Розкрийте поняття та зміст культурних прав людини.

41. Визначте природу колективних прав та їх співвідношення з індивідуальними правами.

42. Охарактеризуйте окремі види колективних прав: право народів на самовизначення, право на розвиток, право на безпечне довкілля.

43. Проаналізуйте взаємозв'язок економічних прав людини та принципів сталого розвитку.

Тема 5. Реалізація, обмеження та механізми захисту прав людини

44. Розкрийте поняття та структуру механізму реалізації прав і свобод людини і громадянина.

45. Охарактеризуйте систему гарантій прав і свобод людини: загальні (економічні, політичні, ідеологічні) та спеціальні (юридичні).

46. Визначте конституційні підстави та принципи правомірного обмеження прав і свобод людини.

47. Розкрийте критерії правомірності обмеження прав людини: законність, легітимна мета, необхідність у демократичному суспільстві, пропорційність.

48. Проаналізуйте особливості обмеження прав і свобод в умовах воєнного та надзвичайного стану (ст. 64 Конституції України, ст. 15 Конвенції).

49. Визначте права, які не підлягають обмеженню за жодних умов, та обґрунтуйте їх абсолютний характер.

50. Охарактеризуйте національні засоби захисту прав людини: судовий, позасудовий (адміністративний) захист і самозахист.

51. Розкрийте правовий статус і повноваження Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

52. Охарактеризуйте роль Конституційного Суду України у захисті прав і свобод людини; розкрийте інститут конституційної скарги.

53. Проаналізуйте систему захисту прав людини в межах ООН (договірні органи, Рада ООН з прав людини).

54. Розкрийте порядок звернення до Європейського суду з прав людини та критерії прийнятності заяви (ст. 34, 35 Конвенції).

55. Охарактеризуйте механізм виконання рішень Європейського суду з прав людини в Україні відповідно до Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини».

Тема 6. Дискримінація: форми та заборона

56. Розкрийте поняття дискримінації та її ознаки відповідно до Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні».

57. Розмежуйте поняття «дискримінація», «упередження», «стереотип» і «нетерпимість».

58. Охарактеризуйте форми дискримінації: пряму, непряму, підбурювання до дискримінації, пособництво у дискримінації, утиск.

59. Розкрийте поняття множинної дискримінації (мультидискримінації).

60. Охарактеризуйте прояви нетерпимості: расизм, ксенофобію, антисемітизм, ромофобію, ейджизм, ейблізм.

61. Розкрийте поняття позитивних дій і поясніть, чому вони не вважаються дискримінацією.

62. Проаналізуйте тест на недискримінацію, що застосовується Європейським судом з прав людини (ст. 14 Конвенції, Протокол № 12).

63. Охарактеризуйте прояви дискримінації у сфері праці та способи їх запобігання.

64. Проаналізуйте ризики дискримінації під час надання послуг (освітніх, медичних, фінансових, транспортних) та правові засоби протидії їй.

65. Визначте суб'єктів запобігання та протидії дискримінації в Україні та їхні повноваження.

66. Охарактеризуйте способи захисту особи, яка зазнала дискримінації.

Тема 7. Засади розуміння гендеру та гендерної рівності

67. Розмежуйте поняття «стать» і «гендер».

68. Розкрийте поняття гендерної структури суспільства, гендерних ролей і гендерних стереотипів.

69. Охарактеризуйте поняття гендерної рівності та гендерної нерівності; наведіть показники, що їх характеризують.

70. Розкрийте поняття гендерної дискримінації відповідно до Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків».

71. Проаналізуйте основні положення Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок.

72. Охарактеризуйте значення Пекінської декларації та Платформи дій (1995 р.) для розвитку гендерної політики.

73. Розкрийте зміст стратегії гендерного мейнстрімінгу (інтеграції гендерного підходу) як визнаної на глобальному рівні стратегії забезпечення гендерної рівності.

74. Охарактеризуйте конституційні гарантії рівності прав жінки і чоловіка (ст. 24 Конституції України).

75. Визначте інституційні механізми забезпечення гендерної рівності в Україні.

76. Розкрийте зміст і порядок проведення гендерно-правової експертизи.

77. Проаналізуйте сутність гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі та його суспільне значення.

78. Охарактеризуйте прояви гендерної нерівності на ринку праці та в професійній діяльності (розрив в оплаті праці, професійна сегрегація, «скляна стеля»).

79. Охарактеризуйте основні напрями фемінізму та їх вплив на розвиток гендерних досліджень.

80. Розкрийте зміст Резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» та особливості її імплементації в Україні.

Тема 8. Захист прав військовослужбовців

81. Охарактеризуйте правовий статус військовослужбовців та особливості реалізації їхніх конституційних прав.

82. Розкрийте систему основних прав військовослужбовців відповідно до Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей».

83. Визначте обмеження прав військовослужбовців, зумовлені специфікою військової служби.

84. Проаналізуйте особливості реалізації прав військовослужбовців в умовах воєнного стану.

85. Охарактеризуйте систему соціального захисту військовослужбовців та членів їхніх сімей.

86. Розкрийте фінансові гарантії військовослужбовців, зокрема у кредитних правовідносинах.

87. Визначте способи захисту порушених прав військовослужбовців (звернення до командування, суду, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини).

88. Охарактеризуйте гарантії соціального захисту членів сімей загиблих (померлих) військовослужбовців.